

פחות מחצי שיעור דאין בזה [איסור]²⁶, ולפיכך ת"ר [יבמות דף מ"ז ע"א] בגר שבא להתגייר מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה²⁷, ודו"ק.

כ"ג, כ"ד. בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש.

לכאורה, כשאנו מסתכלין בתורה הכתובה לא מצינו שראש השנה נשתנה מכל מועדי השנה, ורק מפני שכתוב אצלו יום תרועה יהיה לכם, אבל הרי מצינו לענין סכות גם מצוה מיוחדת כד' מינים. וגם אחר כך, מתקני התפלות — אנשי כנסת הגדולה — ג"כ לא הודיעו לנו רק שראש השנה הוא חיוב להמליך את אדון העולם, ורק האחרונים²⁸ הוסיפו שיש להתפלל על החיים ועל הפרנסה, ואיך היו זוכין בדין עד שתקנו. ועל כרחך משום דחז"ל ידעו היטב שהעיקר מצדנו הוא ההמלכה — והזכות ממילא באה, ונחשב יותר לשמה מה שהוא עושה שלא על מנת לקבל פרס, אלא שהאחרונים ראו דאדרבה אם לא יודיעו לנו האחריות הגדולה לא נמליך, ולפיכך גילתה המשנה [שראש השנה הוא יום משפט ודין]. ודו"ק.

ומזה יצא לנו התחייבות גדולה לענין הקבלה, שעכשיו שנתקטנו הדורות המצוות

דרבנן לנו לעיקר גדול יחשב, כי התורה לא הכניסה בחשבון קטנות האדם. ונבין זה על ידי ציור ששמעתי מא' מבני ההמון, ששאלו אינו יהודי מדוע אסור לכם לנסוע בעגלה בשבת, הלוא קל יותר לנסוע בעגלה מלכת ברגל. והשיב לו: הגע בעצמך — הרי שנסעת בעגלה והנה באמצע הדרך והציר נשבר, התתקן אותו אם לא? בודאי אתקן, השיב הא"י, וכי תעלה על דעתך שאמתין עד יום ב' באמצע הדרך או שאפקיר את עגלתי. א"כ, אמר לו היהודי, הרי שחללת את יום מנוחתך מפני נסיעתך. והבנתי לפי זה כל גזירות דרבנן, דהתורה ניתנה לאדם שהוא כולו מאמין ובוטח, ובאם ישא ויתן ואפילו יחוש שמא ישכח מלתבוע את חובו אעפ"כ בודאי שלא יכתוב כי אימת שבת עליו — ואפילו באמצע משאו ומתנו, משא"כ לאחר שנתקטנו המוחות ורפתה האמונה והבטחון ג"כ נדלדל, א"כ לפעמים יכנס בנסיונות כאלו שלא יעמוד על ממונו, ודו"ק היטב בזה.

בהשקפה²⁹ זו נבין עוד ענין עמוק. הנה הקשה לי הר"ר קלמן עפשטיין בשם חכם אחד היאך יתכן שהושענא רבה — שהוא יום חתום הדין לכל העולם כולו והוא קרוב ליום הדין של ראש השנה ויום הכיפורים — וחז"ל לא הזכירו את זה לא בבבלי ולא בירושלמי³⁰, ובמדרשים הוזכר כי בהו"ר

26. עיין במ"מ [ריש הלכות גניבה] שגם גניבה פחות מש"פ אסורה מטעם איסור גזל מטעם חצי שיעור. אמנם עיין ברשב"א [ב"ק דף ק"ה ע"א] שמשמע שסובר שאין בזה איסור גזילה אבל אסור לעשות כן מחמת שמצער את חבירו, ועיי"ש ובתוס' סוף פ"ק דקידושין [דף מ' ע"ב ד"ה וי"א]. וע"ע במחנ"א ריש הלכות גזילה.

27. כ"ה ברש"י בלישנא אחרינא ובתוס' ישנים שם, עיי"ש.

28. כלומר, חכמי המשנה והגמרא.

29. ענין זה נכתב ונאמר על ידי רבינו פעמים רבות, ואנו צירפנו את זה למש"כ על ענין ראש השנה בגלל שהדברים מושתתים על יסוד אחד.

30. ורק רמז לזה מצינו בירושלמי [ראש השנה פ"ד ה"ח]: א"ר יונה כתיב ואותי יום יום ידרשוני זו תקיעה

באים אנשים ונשים לבית הכנסת לחבוט ערבה, אבל לא הוזכר שום דבר שהוא יום הדין של השנה הבאה עד שנתגלו דברי הזוהר הקדוש, ואיך יתכן שענין רציני כזה העלימו חז"ל ממנו? [הרגשתי בקושיא זו קושיא של קנטור כנגד דברי הזוהר.]

והנ"ל לבאר זה על פי ההשקפה הנ"ל בגזרות חז"ל ובתקנותיהן. מצינו [שבת דף י"ג ע"ב] שאחד מהתקנות של שמאי והלל היה שאין קורין לאור הנר, והטעם דגזרינן שמא יבוא להטות את הנר. והנה נחזי אנן: מה היה באמת המצב, אם היו מקרים שהטו הקוראים לאור הנר א"כ גם בדורות הקודמים אמאי לא תיקן זה שמעון בן שטח וכדומה [כמו שעשה הוא תקנות בענין כתובה], ואי לא היו מקרים שהטו אמאי עלה על דעתם שמא יטה — והא עד האידנא לא הטו ואף שקרו לאור הנר, ומהיכא תיתי שמעתה יתחילו להטות. ואמרת להשיב, דבאמת הא קי"ל [או"ח סי' ער"ה ס"ח] דביוה"כ מותר לקרות לאור הנר, ואפילו ביוה"כ שחל להיות בשבת, ומשום דאמרינן שלא ישכח את יום הכפורים מפני אימת היום. והנה מצינו במשנה [פ"ד מדמאי מ"א] שבאם שכח להפריש דמאי בשבת שואל את המוכר ואוכל על פיו מפני שאימת שבת עליו. וכיון שכן לא חששו לאסור לקרות לאור הנר — כמו שאין חוששים עתה ביום

הכפורים, אבל שמאי והלל ראו את ירידת הדור — שאימת שבת אינה כל כך, ולכן עמדו ותקנו שלא יקרא לאור הנר שמא יטה.

ולפ"ז נבין מדוע העלימו חז"ל את סודו של הוש"ר ממנו, כי חכמי ישראל הבינו שבאם יפרסמו שיום השביעי של חג הסוכות הנהו יום הדין של כל אחד ואחד, וכל אחד ידע כי עתידה של השנה הבאה תלוי ביום זה — יטרדו ההמונים ותתבטל על ידי זה שמחת החג, ולפיכך החליטו חכמינו להעלים דבר זה מההמונים — ולא מסרו זה רק לחסידים ואנשי מעשה, וכמו שאמרו ז"ל [קידושין דף ע"א ע"א] ששם של מ"ב אותיות אין מוסרין אותו למי שצנוע ועניו וכו' עיי"ש, וכמו כן מסרו להם טיבו של הו"ר, והללו היו מרקדין בשמחת בית השואבה אע"פ שידעו את טיב היום, וכך נמשך הדבר עד קרוב לסוף האלף החמישי שאז ירדו הדורות, וראו חכמי הדור שאף שידעו שהוא יום הדין לא תפרע שמחת החג — מפני שאין אימת הדין מרובה כל כך, ואז גילו את האמת על ידי הזוהר הקדוש, ודו"ק בזה, כי זו השקפה בכמה ענינים³¹.

כ"ג, כ"ח. כי יום כפורים הוא לכפר עליכם.

ידועה³² הקושיא על הרמב"ם שפסק [פ"ג מתשובה הל"ג] דהבינוני תולין אותו

וערבה וכו', ופירש הפני משה "שהכל באים להתפלל יחד בבית הכנסת", ועיי"ש. אמנם בימי הגאונים כנראה כבר היה זה מפורסם, עיין בשערי תשובה בתשובת רב צמח גאון [סימן ש"מ].

31. בשיחה מוסרית הוסיף רבינו שגם ענין יום כיפור קטן, שהובא בגדולי האחרונים כמו השל"ה הקדוש ועוד, לא הובא בגמרא משום שבימיהם היה מספיק להם רק יום כיפור אחד בשנה, אבל כשירדו הדורות ראו שצריכים מעין יום כיפור פעם אחת בחודש ולכן גילו ענין זה.

32. חלק מדרשה שהשמיע רבינו לפני בני קהלתו בטורנטו, ועובד מפי השמועה. ועיין עוד כחידושי רבינו למסכת קידושין [דף מ' ע"ב] ששם רמז לעיקר דבריו שבכאן, ועיי"ש.